

Dynamiek in de kustzône
Dynamic in the outer dunes.

Naar een duurzaam perspectief voor de kustzône

Niet alleen het Nederlandse kustecosysteem zelf, maar ook het natuurbeleid met betrekking tot de kustzône is in beweging. De afgelopen jaren is door voortgaand onderzoek en nationale en internationale bijeenkomsten de aandacht voor de natuurwaarden van het Nederlandse duingebied sterk gegroeid. In toenemende mate is het besef gemeengoed geworden, dat dit gebied van zeer grote internationale betekenis is.

Dit geldt ook voor de aan het duingebied grenzende, relatief ondiepe kustwateren, waaronder de getijdegebieden van Noord- en Zuidwest-Nederland. Er bestaan nauwe ecologische relaties tussen het duingebied en de kustwateren.

C. M. Bisseling & A. R. Wolters

De rijksoverheid erkent in haar beleid al sinds lange tijd de grote natuur- en landschapswaarde van de kuststrook. Vanaf de tweede helft van deze eeuw heeft het streven naar 'behoud' van deze waarden voorop gestaan.

Recentelijk is het natuurbeleid zich ook gaan richten op de versterking van de natuurlijke dynamiek van de kustzône, met name door natuurontwikkeling. Hoewel ideeën in deze sfeer al een aantal jaren leven, heeft de gedachtenvorming rond de opstelling van het Natuurbeleidsplan en de Nota Kustverdediging hieraan nieuwe impulsen gegeven.

Deze bijdrage gaat in op het natuurbeleid van de rijksoverheid voor de kustzône. Daarbij zal accent worden gelegd op het voorgenomen beleid, zoals neergelegd in het Natuurbeleidsplan.

Een korte historische schets

Bescherming van de duinen is al sinds lang een algemeen streven van de rijksoverheid. Bij die bescherming stond lan-

ge tijd de waterkerende functie voorop. Sinds de zestiger jaren is het rijksbeleid zich echter steeds meer gaan richten op het behoud van de natuurwaarden van dit gebied.

Voor het eerst komt deze ontwikkeling duidelijk tot uitdrukking in de Eerste Nota over de Ruimtelijke Ordening (1960). In deze nota staat vermeld als een van de hoofdlijnen van beleid: 'de bescherming van duinterreinen tegen overmatige inbeslagneming voor permanente of tijdelijke bewoning'.

In de Tweede Nota over de Ruimtelijke Ordening (1966) wordt gesteld, dat van een zo groot mogelijk aantal typen natuurgebieden specifieke voorbeelden moeten worden behouden. Ondermeer wordt gewezen op het belang van vochtige duintypen, zoals Voorne's duin, de duinen van het Zwanewater en enkele duingedeelten op Terschelling.

In 1979 komt de Derde Nota over de Ruimtelijke Ordening uit. In het derde deel van deze nota, de Nota Landelijke Gebieden en de bijbehorende Structuurschets Landelijke Gebieden, wordt een belangrijke stap vooruit gezet: de gehele kustduinzône krijgt namelijk de hoofdfunctie 'natuur'. Het rijksbeleid voor gebieden met deze hoofdfunctie is primair gericht op het bieden van goede mogelijkheden voor het behoud en de ontwikkeling van de natuur. Plaatselijk wordt aan de duinen ook een functie voor de voorziening van water van hoge kwaliteit toebedacht. De zeeerende functie van de zeereep wordt gehandhaafd.

De Nota Landelijke Gebieden is uitgewerkt in het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud. Uit deze documenten blijkt dat de regering zich ten doel heeft gesteld de duinen als natuurgebied te beschermen en toereikend te beheren. Dit doel wordt vooral geconcretiseerd via de sectorlijn van het natuur- en landschapsbeleid.

In maart 1988 is de Vierde Nota over de Ruimtelijke ordening uitgebracht. Ook in deze nota is het kustduingebied aangeduid met de hoofdfunctie 'natuur'. In december 1988 is de regeringsbeslissing over deze nota vastgesteld.

Successen en knelpunten

Uit het voorgaande blijkt dat de duinen in de loop der jaren steeds meer aandacht hebben gekregen in het rijksbe-

leid. Dit heeft zijn vruchten zeker afgeworpen. De afgelopen decennia zijn, vaak in samenwerking tussen rijk, provincies, gemeenten en terreinbeheerders, belangrijke stappen in de richting van een verstandig omgaan met de natuurlijke kwaliteiten van het duingebied gezet. Er is nu op alle overheidsniveaus aandacht voor zônering van recreatieve activiteiten en voor het terugdringen van schadelijke vormen van waterwinning en militair gebruik. Ook wordt in het terreinbeheer van de verschillende beheerders en eigenaren van duingebieden meer en meer rekening gehouden met de ecologische kwetsbaarheden en potenties van het duingebied. Voorts zijn verschillende duingebieden veiliggesteld door aankoop of toepassing van de Natuurbeschermingswet.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen is er nog een aantal knelpunten. De belangrijkste zijn:

1. een vermindering van het natuurlijk karakter van het duingebied;
2. de versnippering van de beheersituatie;
3. een onvoldoende wettelijke bescher-

Fig. 1. Globaal overzicht van de veranderingen die sinds ca 1850 in het Nederlands duingebied zijn opgetreden. (Bron: Bakker et al., 1979).

Changes in the Dutch dune area since ca 1850.

Verandering	oorzaak	Ha	%
Verdwenen duingebied ¹⁾ Disappeared by coast erosion.	Kustafslag	2000	5
Oorspronkelijk karakter geheel verloren gegaan. Disappeared by industry, building etc.	Industrievestiging	1300	3
	Gesloten bebouwing	1600	4
	Afgraving binnenduinrand	300	1
Oorspronkelijk karakter sterk aangetast. The original dunes are strongly affected.	Infiltratiegebied	2200	6
	Open bebouwing	1600	4
Oorspronkelijk karakter matig aangetast. The original dunes are less affected.	Bebost gebied	6000	15
	Totaal verdroogd	12800	33
Nieuw gevormd duingebied. New dune area.	Droog, zonder vochtige valleien	400	1
	Met vochtige valleien	2800	7
Verdwenen duinbeken (Rond 1850 waren er enige tientallen aanwezig).	Daling grondwaterstand	—	—
Oorspronkelijk karakter weinig veranderd (valleien nog steeds vochtig; lichte daling van de grondwaterstand is echter evenals struweelontwikkeling in de valleien of het dicht groeien met bos wel mogelijk). The original dunes are hardly changed.		14200	34

1) Deze oppervlakten zijn niet gerekend tot het totaaloppervlak van het tegenwoordige duingebied (= 100% ofwel ca 40.000 ha).

ming van de natuurwaarden van het kustduingebied.

(1) Vermindering van natuurlijk karakter

Het natuurlijk karakter van het kustduingebied is de afgelopen eeuw verminderd door activiteiten zoals het vastleggen van de zeereep en het achterliggende duingebied, waterwinning, aanleg van naaldbos en uitbreiding van bebouwing. Recent is duidelijk geworden dat ook de zure regen diep op het ecosysteem van het duingebied ingrijpt. Dit alles heeft geresulteerd in een toenemende nivellering en fixering van het duinecosysteem. Dit uit zich onder meer in vergrassing, vermossing, verstruweling en vervlakking. Het areaal aan natte duinvalleien is sterk afgenomen. Ook zijn de laatste jaren in het duingebied op betrekkelijk grote schaal dode, zieke of stervende bomen te vinden. Ongeveer tweederde van het duingebied heeft zijn oorspronkelijk karakter geheel of gedeeltelijk verloren (fig. 1).

In ecosysteemtermen uitgedrukt kan gesproken worden van een toenemende verwijdering van de 'natuurlijke referentie'. In een natuurlijk kustduingebied zijn sluffers, natte duinvalleien en duinbeken ('duinrellen') aanwezig. Natuurlijke processen, zoals watererosie en verstuiwingen, zorgen voor de dynamiek. Menselijk ingrijpen is tot een minimum beperkt.

De toestand van het duingebied aan het eind van de vorige eeuw kan vanuit dit oogpunt worden gekwalificeerd als 'meer natuurlijk' dan de toestand anno 1989 en als zodanig belangrijke aanknopingspunten bieden voor beheer en beleid. (De toestand van het duingebied aan het eind van de negentiende eeuw wordt onder meer beschreven door F. W. van Eeden (1866, 1867, 1872, 1885) en F. Holkema (1870)).

Bedacht moet echter worden, dat de aard en omvang van de op het kustgebied van invloed zijnde natuurlijke processen door de eeuwen heen kunnen variëren. De zeespiegelrijzing is daarvan een duidelijk voorbeeld. Dit betekent dat de toestand van het Nederlandse duingebied in het verleden wel als leidraad, maar nooit als blauwdruk voor een meer natuurlijk ecosysteem kan gelden.

(2) Versnipperde beheersituatie

Door historische oorzaken is de beheersituatie van het duingebied momenteel sterk versnipperd. Duingebieden zijn in beheer bij particulieren, waterwinbedrijven, natuurbeschermingsorganisaties, hoogheemraadschappen, rijksoverheid, provincies en gemeenten. Het voeren van een samenhangend kustduinbeheer is hierdoor moeilijk. Beheersmaatregelen worden steeds voor een bepaald deel van het duingebied beoordeeld, vaak zonder dat de effecten op het gehele duinecosysteem in de beschouwing worden betrokken. Hierdoor worden potenties onbenut gelaten.

(3) Onvoldoende wettelijke bescherming
Een adequate bescherming van de abiotische condities en de daarmee samenhangende rijkdom aan flora en fauna is van essentieel belang voor het handhaven c.q. het bereiken van een duurzame natuurlijke kwaliteit van het duingebied. De druk van maatschappelijke functies op het kustduingebied is echter erg groot. Het gebied bezit een grote aantrekkingskracht voor recreanten, en is daardoor ook zeer interessant voor recreatie-ondernemers en projectontwikkelaars. Recentelijk uitte zich dit bijvoorbeeld in tientallen plannen voor de aanleg van nieuwe golfbanen. Voorts is het duingebied een van de belangrijkste waterwingebieden van Nederland, waardoor de afweging waterwinbelangen - natuurbelangen veelvuldig aan de orde is. Ook andere activiteiten, zoals stadsuitbreiding en militaire activiteiten, vormen op enkele plaatsen nog steeds een bedreiging.

(3) Onvoldoende wettelijke bescherming

De Stichting Duinbehoud heeft in de nota, 'Knelpunten in de planologische bescherming van de Zuid-Hollandse duinen' (1986) aangetoond dat de wettelijke bescherming van het duingebied op grond van bestemmingsplannen veelal te wensen overlaat. De afweging van het natuurbelang tegen andere belangen valt daardoor nog te vaak ten nadele uit van natuur en landschap. De Stichting Duinbehoud doet in de nota onder meer een beroep op de rijksoverheid om de toepassing van de Natuurbeschermingswet op het duingebied te intensiveren.

Het Natuurbeleidsplan kondigt een viertal projecten aan die hieraan kunnen bijdragen:

- project verstuiwingen
- project regeneratie natte duinvalleien
- project sluffervorming
- project binnenduintrand

Natuurbeleidsplan

(1) Inleiding

In mei van dit jaar is het beleidsvoornemen van het Natuurbeleidsplan (NBP) uitgebracht. In dit plan, waarvan de Minister van Landbouw en Visserij de eerste ondertekenaar is, wordt nader gestalte gegeven aan het rijksnatuurbeleid voor de duinen. In het NBP wordt de 'ecologische hoofdstructuur' (EHS) van Nederland geschetst en op kaart weergegeven. De duinen en de aangrenzende kustwateren vormen een essentieel onderdeel van de EHS (fig. 2). De niet bebouwde delen van het duingebied worden vanwege hun internationale waarde aangeduid als 'kerngebied'. Belangrijke delen van de binnenduintrandzone hebben de aanduiding 'natuurontwikkelingsgebied', wat inhoudt dat hier goede mogelijkheden voor versterking van de natuurlijke structuur aanwezig zijn. Ook de (aangrenzende) kustwateren en getijdegebieden zijn in het NBP aangemerkt als 'kerngebied'.

Het NBP kondigt de volgende maatregelen aan die bijdragen aan de oplossing van de knelpunten die hiervoor behandeld zijn.

(2) Versterking van het natuurlijke karakter

Uit studies blijkt, dat het natuurlijk karakter van veel duingebieden op grond van hun ecologische potenties relatief goed te herstellen is. De verkennende studie Natuurontwikkeling, die in 1988 door het ministerie van Landbouw en Visserij is uitgebracht, geeft hiervoor belangrijke indicaties. Ook de Natuurbeschermingsraad wijst in zijn advies 'De bescherming van de duinen als natuurgebied' (1988) op de noodzaak en de mogelijkheden van een versterking van het natuurlijk karakter van het duingebied.

Het Natuurbeleidsplan kondigt een viertal projecten aan die hieraan kunnen bijdragen:

- project verstuiwingen
- project regeneratie natte duinvalleien
- project sluffervorming
- project binnenduintrand

(a) Verstuiwingen

De duinen danken hun uitzonderlijk grote natuurwaarden vooral aan hun dynamiek. De laatste honderd jaar is deze dynamiek op veel plaatsen verminderd. Duinen zijn in toenemende mate 'vast-

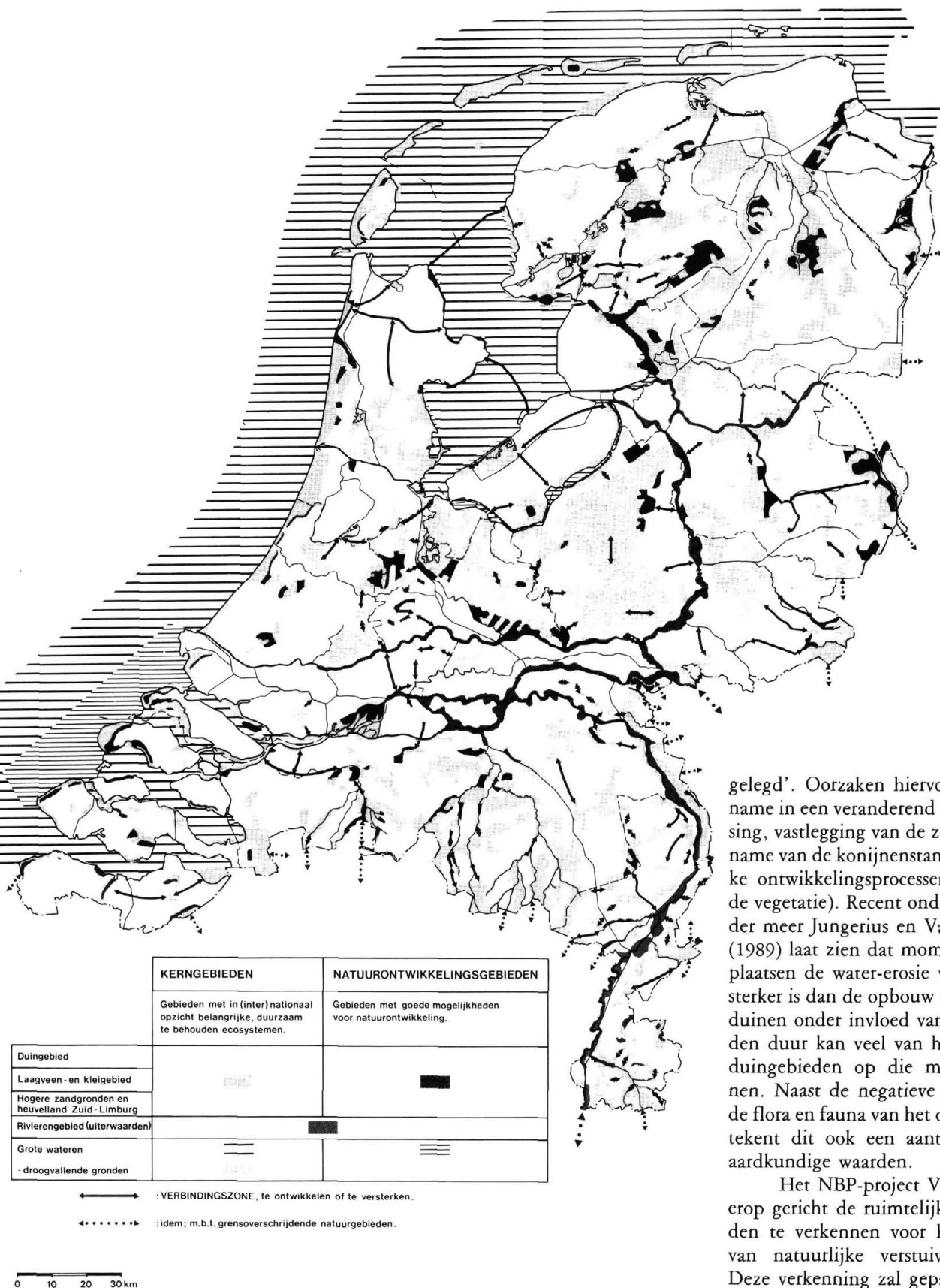

Fig. 2. De kustzone in de oecologische hoofdstructuur van Nederland. Bron/Source: Natuurbeleidsplan, beleidsvoornemen, Ministerie van Landbouw & Visserij, 1989. The coastal area in the 'ecological main structure' of The Netherlands.

gelegd'. Oorzaken hiervoor liggen met name in een veranderend beheer, bebosning, vastlegging van de zeereep, een afname van de konijnenstand en natuurlijke ontwikkelingsprocessen (successie in de vegetatie). Recent onderzoek van onder meer Jungerius en Van der Meulen (1989) laat zien dat momenteel op veel plaatsen de water-erosie van de duinen sterker is dan de opbouw en afbraak van duinen onder invloed van de wind. Op den duur kan veel van het reliëf in de duingebieden op die manier verdwijnen. Naast de negatieve gevolgen voor de flora en fauna van het duingebied betekent dit ook een aantasting van de aardkundige waarden.

Het NBP-project Verstuivingen is erop gericht de ruimtelijke mogelijkheden te verkennen voor het stimuleren van natuurlijke verstuivingsprocessen. Deze verkenning zal gepaard gaan met het uitvoeren en evalueren van een aantal gerichte verstuivingsexperimenten. Het project mondt uit in aanbevelingen voor een natuurlijk duinbeheer. Voor de uitvoering en begeleiding van dit project is voortgaand onderzoek naar de geomorfologische en landschapsecologische

processen in het duingebied van groot belang.

(b) Regeneratie natte duinvalleien

Een groot deel van de Nederlandse duinen fungeert als waterwingebied. De waterwinactiviteiten hebben in het verleden voorkomen, dat de duinen van het vasteland grootschalig bebouwd werden. De laatste decennia zijn echter de negatieve gevolgen van waterwinning in toenemende mate duidelijk geworden. Door verdroging, vergraving, eutrofiëring en vervuiling is het natuurlijke karakter van grote delen van het duingebied verstoord. Het verdrogingsproces is verergerd door de aanleg van bossen en ontwatering van aangrenzende gronden. Het areaal aan de ecologisch bijzonder waardevolle natte duinvalleien is door deze ontwikkelingen sterk afgenomen.

Gezien de grote natuurwaarden van het duingebied is het rijksbeleid, zoals onder meer verwoord in het Tweede Structuurschema Drink- en Industrie-waterwinning en het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud, zeer terughoudend over de uitbreiding van waterwinning in de duinen. Het beleid is gericht op een stabilisatie van de oppervlakte-infiltratie en, zo mogelijk, een verschuiving naar diepte-infiltratie. Voorts wordt de wenselijkheid uitgesproken om in zeer waardevolle duingebieden met een goede kans op herstel

van de natuurlijke kwaliteiten een versnelde vermindering van de waterwinning na te streven.

Ook het NBP spreekt zich uit voor een vermindering van de actieve duinwaterwinning. In het kader van het NBP-project Regeneratie Natte Duinvalleien zal nagegaan worden welke duingebieden het meest 'kanrijk' zijn voor herstel van de natuurlijke hydrologie. Ook zal het project nader uitwerking geven aan de noodzakelijke inrichtings- en beheersmaatregelen voor de regeneratie van duinvalleien. Bij de uitvoering van het project zal onder meer gebruik gemaakt kunnen worden van verschillende reeds uitgevoerde studies, zoals het Integraal Onderzoek Drinkwatervoorziening Zuid-Holland: een gezamenlijke studie van de provincie Zuid-Holland en de rijksoverheid (1983).

(c) Sluftervorming

Het kustverdedigingsbeheer is tot nu toe hoofdzakelijk gericht geweest op het consolideren van de bestaande kustlijn, onder meer door het uitvoeren van zand-suppleties en plaatselijk ook 'harde' verdedigingen zoals de Hondsbosche Zee-wering. Hierdoor is de vorming van sluffers (doorbrekingen van de eerste duinenrij) tegengegaan. Sluffers zijn kenmerkend voor een dynamisch kustgebied en vertegenwoordigen een grote ecologische waarde. Momenteel liggen ze al

leen op Texel, Ameland, Goeree en Zeeuws-Vlaanderen. In een meer natuurlijke situatie zouden er meer sluffers langs de Nederlandse kust hebben gelegen.

Het NBP kondigt aan dat de komende jaren de mogelijkheden zullen worden verkend om in Nederland meer sluffers te laten ontstaan. Deze verkenning past in het streven naar een natuurlijker duinecosysteem, waarbij aan processen zoals erosie en sedimentatie meer vrij baan wordt gegeven. De ideeën over sluffervorming zouden in principe ook kunnen aansluiten bij de gedachten over het meer ruimte geven aan een 'zachtere kustverdediging' in waterstaatkundige kringen. Vanzelfsprekend zullen bij sluffervorming de nodige maatschappelijke randvoorwaarden in acht moeten worden genomen. Zo mag de veiligheid van het achterland natuurlijk nooit in het geding komen. Afstemming met het kustverdedigingsbeheer is dan ook van groot belang. Een randvoorwaarde vanuit natuurbeleid is dat sluffervorming in het duingebied per saldo meer 'natuurrendement' moet opleveren dan de vastlegging van de huidige kustlijn. Al met al zal dit project nog op verschillende vragen antwoord moeten geven, voordat tot uitvoering kan worden overgegaan.

(d) Herstel gradiënt binnenduintrand

Door afgravingen, bebouwing en ontginning is op veel plaatsen een harde overgang ontstaan op de grens van het jonge duingebied en het achterland. Deze oorspronkelijk in ecologisch en landschappelijk opzicht zeer waardevolle zone is hierdoor sterk verarmd, mede door de verstoring van de zeer fragiele hydrologische relaties in dit grensgebied. Op veel plaatsen is het mogelijk om de verstoorde gradiënt te herstellen door het uitvoeren van natuurontwikkelingsprojecten. In ieder geval zijn goede mogelijkheden aanwezig in de duingebieden rond Bergen en tussen Den Haag en de Zilk en op de Zeeuwse en Zuidhollandse eilanden. Op de kaart van de ecologische hoofdstructuur zijn deze gebieden aangeduid als 'natuurontwikkelingsgebied' (fig. 2).

In sommige gevallen is het natuurlijk karakter van de binnenduintrand te versterken door natuurgerichte landinrichting. In andere gevallen is gerichte aankoop van gronden de beste oplossing. Goede perspectieven kunnen ook liggen in het samen optrekken ('mee-

Natuurbeschermingswet: beheersvisies en beheersplannen

- Neerlandsreid (265 ha): beheersvisie
- Kop van Schouwen (2220 ha): beheersvisie, enkele beheersplannen
- Manteling van Walcheren (750 ha): beheersvisie in voorbereiding
- Harstenhoek (30 ha): beheersvisie in voorbereiding

Nationale parken

- Zuid-Kennemerland : potentieel nationaal park; positief advies uitgebracht door Voorlopige Commissie Nationale Parken aan Minister van Landbouw en Visserij over het verlenen van een 'in oprichting-status' aan het gebied.
- Schiermonnikoog : heeft 19 juli 1989 nationaal park-status verkregen; beheers- en inrichtingsplan, is daarmee formeel vastgesteld.
- de Zilk - Noordwijk : door de Voorlopige Commissie Nationale Parken is een negatief advies uitgebracht aan de Minister van Landbouw en Visserij over de instelling van een nationaal park in oprichting.

Grote Eenheid Natuurgebied

- Duinen tussen Den Haag en Katwijk : Beheers- en ontwikkelingsvisie in voorbereiding.

Fig. 3. Stand van zaken toepassing beheersinstrumenten in het kustduingebied. Review of management instruments in the dune coast area.

Foto: Min. v. L&V, dir. VEBI.

Beteugelde dynamiek van de duinen
Restrained dynamic of the dunes.

koppelen') met andere functies, zoals waterwinning en de aanleg van extensieve recreatievoorzieningen. Het NBP-project 'Binnenduintrand' zal de verschillende perspectieven verkennen.

(3) Eenheid in beheer

Het NBP legt nadruk op een samenhangend duinbeheer, ondermeer door het realiseren van grotere beheereenheden. Belangrijke instrumenten hiervoor zijn de beheers- en inrichtingsplannen van nationale parken, de beheersplannen (en -visies) van de Natuurbeschermingswet en de beheers- en ontwikkelingsvisies voor de Grote Eenheden Natuurgebied. Figuur 3 geeft aan hoe de stand van zaken is van de toepassing van bovengenoemde instrumenten in het duingebied.

(4) Vergroting van het wettelijke beschermingsniveau

De Minister van Landbouw en Visserij heeft bij verschillende gelegenheden te

kennen gegeven het beschermingsniveau van het duingebied te willen verhogen. Niet alleen vanwege bedreigingen, maar ook ter ondersteuning van de internationale betekenis van de duinzône.

In het Natuurbeleidsplan is hier toe een project opgenomen dat een planmatige toepassing van de Natuurbeschermingswet op het kustduingebied beoogt. De Natuurbeschermingswet is een van de meest belangrijke wettelijke instrumenten voor de veiligstelling en het beheer van ecologisch en landschapelijk waardevolle gebieden.

Het streven is erop gericht om de daarvoor in aanmerking komende duingebieden zo spoedig mogelijk onder de werking van deze wet te brengen. Ook zal de totstandkoming van beheersplannen op grond van de Natuurbeschermingswet worden bevorderd.

Met de uitvoering van het project is al begonnen: op dit moment is ongeveer 3.800 ha duingebied aangewezen op grond van de Natuurbeschermingswet. Prioriteit wordt gegeven aan de meest bedreigde duingebieden. Dit jaar is bijvoorbeeld de aanwijzing in overweging genomen van het door waterwinactiviteiten onder druk staande duinge-

bied 'Berkheide' (Z-H).

(5) Relaties van het duingebied met aangrenzende ecosystemen

De waarde van de kustduinen hangt nauw samen met de aangrenzende ecosystemen. De binnenduintrand is hiervoor al aan de orde geweest. Zeewaarts zorgen golfwerking en zeestromingen ervoor dat op de ene plaats duingebieden aangroeien en in andere gebieden de zeereep terugtreedt. Dynamische geomorfologische processen zijn kenmerkend voor de ondiepe kustzônes, zoals de voordelta van Zuidwest-Nederland en die van de Waddeneilanden. In het eerst genoemde gebied treedt door de uitvoering van de deltawerken en andere infrastructuurle werken op verschillende plaatsen slik-, kwelder- en duinvorming op. De ondiepe kustzônes zijn in ecologisch opzicht onlosmakelijk verbonden met de aangrenzende kustduinen. Veel in het duingebied broedende en rustende vogels fourageren in de ondiepe kustwateren. De kustwateren zijn daarnaast van belang vanwege de aanwezigheid van waardevolle bodemfauna- en flora, zeezoogdieren, vissen en zeevogels.

Het NBP erkent, in aansluiting op

de Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening, de grote ecologische waarde van de kustwateren. Zoals al eerder vermeld, zijn op de kaart van de ecologische hoofdstructuur deze wateren dan ook aangeduid als 'kerngebied'. Het beleid is gericht op het scheppen van voldoende voorwaarden voor een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van deze gebieden.

Voor de voordelta van Zuidwest-Nederland zal een integraal beleidsplan worden opgesteld. In het NBP-project Natuurontwikkeling Voordelta wordt het opstellen van een ontwikkelingsplan, het aanwijzen op grond van de Natuurbeschermingswet en de uitvoering van natuurontwikkelingsexperimenten overwogen.

Ook voor de Waddenzee wordt een project gestart, waarin onder meer de relaties van het waddengebied met de aangrenzende ecosystemen nader verkend zullen worden. Deze verkenning zal onder meer worden betrokken bij de herziening van de PKB Waddenzee in 1991.

Voorts wordt in het NBP een project aangekondigd, waarin voor de kustwateren en het Friese Front (in het noordwestelijke deel van de Noordzee) de concrete mogelijkheden zullen worden verkend om beschermde gebieden in te stellen ten behoeve van de ter plaatse aanwezige rijke mariene (bodem) fauna en -flora.

Duinbescherming in internationaal perspectief

Kustzônes zijn per definitie grensoverschrijdende ecosystemen. Voor een duurzaam behoud van de waarden van de kuststrook is daarom internationale samenwerking nodig.

De Europese kuststroken mogen zich gelukkig al sinds enige tijd ook in een internationale aandacht verheugen. De Raad van Europa heeft in de jaren zeventig en tachtig verschillende rapportages en conferenties van Europese Ministers gewijd aan de Europese kuststrook. Al in 1973 werd door het Comité van Ministers van de Raad van Europa de 'Resolutie over de Bescherming van Kustgebieden' aangenomen. De in 1981 gehouden conferentie in Kreta leidde tot het 'Europese Charter voor Kustzônes'. In 1982 werd deze Charter bekrachtigd door het Europees Parlement. In 1985 werd door de Raad van Europa de 'Aanbeveling betreffende zoute moerassen en

kustduinen' aangenomen. Een van de overwegingen hierbij was: "... that salt marshes and coastal dunes are among the most fragile and endangered ecosystems in Europe".

De oprichting van de European Union for Dune conservation and Coastal management (EUDC) begin 1989 gaf een nieuwe impuls aan de internationale aandacht voor onderzoek en bescherming van de Europese kustzône.

De kustzône neemt ook in het internationale natuurbeleid van de Nederlandse overheid een belangrijke plaats in. In het Natuurbeleidsplan is de Europese kuststrook als een van de vier prioritaire aandachtsgebieden in het internationaal natuurbeleid van Nederland aangeduid. Aangekondigd wordt, dat de Nederlandse overheid de totstandkoming van een beschermingsplan voor de Europese kustzônes zal stimuleren. In een dergelijk plan zou vooral ook aandacht moeten worden besteed aan de bedreigde delen van kustgebieden.

Ook zal geprobeerd worden om in overleg met de aan Nederland grenzende landen enkele grensoverschrijdende natuurgebieden in te stellen, zoals in het duingebied 't Zwin, op de grens tussen Nederland en België.

Bescherming van de kustzône; een kwestie van samenwerking

In deze bijdrage is ingegaan op de rol van de rijksoverheid bij de bescherming van de kuststrook. Een goede bescherming van de kuststrook kan echter niet worden gerealiseerd zonder de medewerking van provincies, gemeenten, hoogheemraadschappen en particulieren.

Gezamenlijk zal gewerkt moeten worden aan de 'verzilpering' van het op behoud en ontwikkeling van de natuur- en landschapswaarden gerichte beleid. Het streven naar duurzame kwaliteiten zal daarbij voorop moeten staan. Om dit te realiseren zal door de verschillende betrokkenen nog heel wat werk verzet moeten worden. De kustzône is deze inspanningen echter zeker waard.

Literatuur

Bakker, T. W. M., J. A. Klijn & F. J. van Zadelhoff, 1979. Duinen en Duinvallen; een landschapsecologische studie van het Nederlandse duingebied. Centrum voor Landbouwpublikaties en Landbouwdocumentatie, Wageningen.

Jungerius, P. D. & F. van der Meulen, 1989. In: Perspectives in coastal dune manage-

ment. F. van der Meulen, P. D. Jungerius & J. Visser (Ed.). SPB Academic Publishing BV. Den Haag: 91-99 en 133-144.

Ministerie van Landbouw en Visserij, mei 1989. Natuurbeleidsplan (beleidsvoorstellen). Den Haag.

Ministerie van Landbouw en Visserij, 1988. Verkennde Studie Natuurontwikkeling. Den Haag.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Vierde Nota over de Ruimtelijke Ordening, deel d: regeringsbeslissing, 20 490, nrs. 9-10, vergaderjaar 1988-1989. Den Haag.

Natuurbeschermingsraad, 1988. De bescherming van de duinen als natuurgebied; advies over de verdere beleidsontwikkeling. Utrecht.

Pieters, J. B., 1989. Dutch government policy. In: Perspectives in coastal dune management. SPB Academic Publishing BV. Den Haag: 231-238.

Stichting Duinbehoud, A. H. P. M. Salman. 1986. Knelpunten in de planologische bescherming van de Zuidhollandse duinen. Leiden.

Stuurgroep Integraal Onderzoek Drinkwatervoorziening Zuid-Holland, 1983. Eindrapport. Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening, Leidschendam en Provinciale Waterstaat Zuid-Holland, Den Haag.

Summary

Coastal conservation and the Dutch government policy.

This paper deals with the policy of the Dutch government for the protection of the natural values of the coast and related areas. The Dutch government gives high priority to coastal areas. The entire strip of dunes is given the principal function of 'nature area'. Recently the important position of the coastal zone was, again, underlined in the National Nature Policy Plan (1989). The coastal area has a prominent place in the so called 'ecological main structure' of The Netherlands, as indicated in the policy plan. In this plan projects are announced which aim at stimulating the natural values of the coastal zone in particular through the restoration of wet dune slacks, the development of sea inlets and the stimulation of shifting dune sands. Another project aims at including all dune areas under the Nature Conservancy Act in the coming period of eight years. The coast also plays a key role in the Dutch international nature policy. The National Nature Policy Plan announces that the Dutch government shall promote the adoption of a conservation plan for the European coastal zone.

Drs C. M. Bisseling & Drs A. R. Wolters
Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer
Ministerie van Landbouw en Visserij
Postbus 20401, 2500 EK Den Haag